

УДК 004.94: 657.1

Інформаційне моделювання в обліку доходів, витрат і фінансових результатів сільськогосподарських формувань

Прохар Н.В.

к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

У статті розглянуто принципи моделювання та запропоновано бухгалтерську інформаційно-матричну модель доходів, витрат і фінансових результатів у сільськогосподарських формуваннях, що дозволяє визначати фінансовий результат від реалізації активів, зміни цін, володіння активами та інших операцій.

В статье рассмотрены принципы моделирования и предложена бухгалтерская информационно-матричная модель доходов, расходов и финансовых результатов в сельскохозяйственных формированиях, что позволяет определять финансовый результат от реализации активов, изменения цен, владения активами и других операций.

In the article design principles are considered and the book-keeping is offered informatively matrix model of profits, charges and financial results, in the agricultural formings, that allows to determine a financial result from realization of assets, price, domain and other operations assets change.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Зв'язок з науковими і практичними завданнями

Провідне значення в управлінні сучасним сільськогосподарським підприємством належить бухгалтерському обліку, який покликаний створити умови менеджерам для забезпечення належного контролю здійснених господарських операцій, не тільки оперативно реагуючи на зміни, що відбуваються на самому підприємстві, а й передбачаючи та уникаючи небажаних ситуацій, пов'язаних зі змінами в зовнішньому середовищі. Однак у сучасних умовах господарювання спостерігається спрямованість бухгалтерського обліку переважно на задоволення потреб податкових органів, тому

його управлінська орієнтація не реалізується належним чином, що суттєво знижує ефективність управління фінансовими результатами. У зв'язку з цим надзвичайної актуальності набуває визначення стратегічної мети розвитку сільськогосподарських формувань та розробка адекватної інформаційної моделі доходів, витрат, фінансових результатів, що враховувала б специфічні особливості галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виділення невирішених питань

Окремі питання обліку та інформаційного забезпечення управління доходами, витратами й фінансовими результатами в сільськогосподарських формуваннях знайшли відображення у працях вітчизняних науковців, таких як Ф.Ф. Бутинець, Л.В. Гуцаленко, М.Я. Дем'яненко, В.М. Жук, Ю.Я. Литвин, В.Г. Лінник, В.Б. Моссаковський, М.Ф. Огійчук, П.Т. Саблук, Л.К. Сук, Л.С. Шатковська та інших. Однак ряд проблем, пов'язаних із розробкою інформаційно-матричних моделей прибутку (збитків) залишаються недостатньо розкритими та вимагають вирішення з урахуванням галузевих особливостей бухгалтерського обліку.

Загальна мета

Метою статті є обґрунтування загальних методичних підходів до побудови бухгалтерської інформаційно-матричної моделі доходів, витрат і фінансових результатів у сільськогосподарських формуваннях.

Викладення основного матеріалу. Обґрунтування отриманих результатів

Моделювання як метод наукового пізнання являє собою дослідження процесів, явищ чи систем шляхом побудови й вивчення їх моделей; використання моделей для визначення чи уточнення характеристик і раціоналізації способів побудови об'єктів [2, с. 61].

Модель є заміником об'єкта дослідження, що застосовується з ним в такій відповідності, яка дозволяє отримати нове знання про цей об'єкт. Оскільки модель ґрунтується на аналогії, то вона не є некорисною як у випадку тотожності моделі й об'єкта дослідження, так і у випадку суттєвих відмінностей між ними. Найчастіше

моделювання пов'язане зі спрощенням та абстрагуванням від низки властивостей, ознак та сторін об'єкта. Вивчення лише окремих властивостей об'єкта здійснюється через відмову від дослідження інших властивостей, що в подальшому можуть виявитися важливими, а сама модель – некоректною. І навпаки, модель вважається адекватною об'єкту дослідження, якщо результати моделювання служать основою для прогнозування процесів реально дослідженого об'єкту [1, с.76–77].

Побудова та використання моделей базуються на наступних принципах [2, с. 63]:

- інформаційної достатності. При повній відсутності інформації про систему побудова її моделі неможлива, тоді як при наявності повної інформації відпадає необхідність моделювання;

- здійсненності. Розроблена модель повинна забезпечити досягнення мети з практичною достовірністю та за певний час. Рівень практичної достовірності визначається характером завдання, що вирішується і можливими негативними наслідками;

- множинності моделей. Складність досліджуваних систем і велика різноманітність характерних їм властивостей не дозволяє побудувати одну адекватну модель. Тому виникає необхідність побудови кількох моделей, які в сукупності дають достатньо повне уявлення про систему і процеси, що в ній протікають;

- агрегування. Складана система включає підсистеми й може бути побудована з певним рівнем адекватності, що дасть змогу управляти якістю моделі;

- параметризації. При побудові моделі складної системи певні її компоненти можуть моделюватися в достатньо простій абстрактній формі, що дозволяє спростити модель, а це знижує рівень її адекватності.

Застосування моделювання в бухгалтерському обліку з метою визначення фінансових результатів повинно базуватися на вище перерахованих принципах і враховувати організаційно-технологічні особливості сільськогосподарського виробництва, що впливають на методику розрахунку прибутку чи збитку. При цьому доходи й витрати повинні бути чітко розмежовані за видами операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, а також надзвичайних подій, що узагальнено на рис. 1.

791 „Фінансовий результат операційної діяльності”	
792 „Фінансовий результат фінансової діяльності”	
952 „Втрати від інвестицій в асоційовані підприємства”	721 „Дохід від інвестицій в асоційовані підприємства”
951 „Відсотки за кредит”	х
953 „Втрати від спільної діяльності”	722 „Дохід від спільної діяльності”
954 „Втрати від інвестицій в дочірні підприємства”	723 „Дохід від інвестицій в дочірні підприємства”
955 „Витрати від фінансової оренди активів”	724 „Дохід від фінансової оренди активів”
956 „Визнані штрафи, пені, неустойки від фінансової діяльності”	725 „Одержані штрафи, пені, неустойки від фінансової діяльності”
957 „Втрати від курсової різниці від фінансової діяльності”	726 „Дохід від курсової різниці від фінансової діяльності”
958 „Списання безнадійної дебіторської заборгованості”	х
959 „Інші фінансові витрати”	727 „Інші доходи фінансової діяльності”
793 „Фінансовий результат інвестиційної діяльності”	
970 „Витрати на дослідження і розробки від інвестиційної діяльності”	х
971 „Собівартість реалізованих фінансових інвестицій”	741 „Дохід від реалізації фінансових інвестицій”
972 „Собівартість реалізованих необоротних активів”	742 „Дохід від реалізації необоротних активів”
973 „Собівартість реалізованих майнових комплексів”	743 „Дохід від реалізації майнових комплексів”
974 „Втрати від курсової різниці від інвестиційної діяльності”	744 „Дохід від курсової різниці від інвестиційної діяльності”
976 „Списання необоротних активів”	745 „Дохід від безоплатно одержаних необоротних активів”
975 „Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій”	х
х	746 „Дивіденди одержані”
х	747 „Відсотки одержані”
977 „Визнані штрафи, пені, неустойки від інвестиційної діяльності”	748 „Одержані штрафи, пені, неустойки від інвестиційної діяльності”
978 „Списання безнадійної дебіторської заборгованості”	х
979 „Інші витрати інвестиційної діяльності”	749 „Інші доходи від інвестиційної діяльності”
981 „Податок на прибуток від звичайної діяльності”	х
794 „Фінансовий результат надзвичайних подій”	
991 „Втрати від стихійного лиха”	751 „Відшкодування збитків від надзвичайних подій”
992 „Втрати від техногенних катастроф і аварій”	
993 „Інші надзвичайні витрати”	752 „Інші надзвичайні доходи”
982 „Податок на прибуток від надзвичайних подій”	х

Рис. 1. Рахунки та субрахунки, що кореспондують з рахунком 79 „Фінансові результати” (курсивом виділено авторські пропозиції)

На думку автора, інформаційно-матрична модель доходів, витрат і фінансових результатів у сільськогосподарських формуваннях повинна містити джерела отриманого доходу й понесені за звітний період витрати (табл. 1).

Таблиця 1

Бухгалтерська інформаційно-матрична модель доходів, витрат і фінансових результатів (ФР) у сільськогосподарських формуваннях

Рахунки	701	703, 713	711	712	741	742, 743	710	714	726	744	749	724	746, 747	715, 725, 748	721, 722, 723	716- 719, 727, 745	751, 752
	Фінансові результати від реалізації активів (ФР _р)						Фінансові результати від зміни цін (ФР _ц)					Фінансові результати від володіння активами (ФР _в)	Фінансові результати від інших операцій (ФР _о)				
901	ФР ₁																
903		ФР ₂															
92																	
93																	
942			ФР ₃														
943				ФР ₄													
971					ФР ₅												
972, 973						ФР ₆											
940							ФР ₇										
945								ФР ₈									
957									ФР ₉								
974										ФР ₁₀							
975											ФР ₁₁						
955												ФР ₁₂	ФР ₁₃				
948, 956, 977														ФР ₁₄			
941, 970																	
952, 953, 954															ФР ₁₅		
951																	
944, 946, 947, 949, 958, 959, 976, 978, 979																	ФР ₁₆
991, 992, 993, 982																	ФР ₁₇
Фінансові результати (ФР):	від реалізації готової продукції	від реалізації робіт і послуг	від реалізації іноземної валюти	від реалізації інших оборотних активів	від реалізації фінансових інвестицій	від реалізації необоротних активів	від первісного визнання та від зміни вартості активів	від операційної курсової різниці	від курсової різниці від фінансової діяльності	від курсової різниці від інвестиційної діяльності	від переоцінки необоротних активів	від фінансової оренди активів	від володіння фінансовим інвестиціями	від порушення умов договорів та законодавства	від дольової участі	від інших операцій	від надзвичайних подій

Доходи в залежності від джерела їх одержання можуть поділятися на: доходи від реалізації (товарів, готової продукції, робіт, послуг, інших активів); доходи від зміни цін (переоцінка активів, курсові різниці); доходи від володіння (відсотки, дивіденди, роялті); доходи від інших операцій (штрафні санкції, відшкодування списаних активів, списання кредиторської заборгованості, безоплатне отримання активів, цільове фінансування тощо). В основу виділення джерел доходу автором покладено принцип релевантності, оскільки результат від реалізації й від операцій володіння залежить від підприємства, тоді як результат діяльності від зміни цін та від інших операцій - від дії чинників об'єктивного характеру, що важливо для поточного управління прибутком (збитком).

По горизонталі та вертикалі моделі вказані субрахунки до рахунків з обліку доходів і витрат, що запропоновані автором та узагальнені на рис. 1. При порівнянні окремих видів доходів з витратами, що з ними пов'язані, розраховується відповідний фінансовий результат ($\Phi P_1 - \Phi P_{17}$). У свою чергу, загальний фінансовий результат від реалізації активів обчислюється шляхом порівняння доходу від їх реалізації з собівартістю, адміністративними витратами та витратами на збут.

Аналогічним чином розраховується фінансовий результат від зміни цін, від володіння активами та від інших операцій, що виділено в таблиці 1 чотирма секторами.

Висновки та перспективи подальших розробок

Проектування інформаційних потоків підприємства з урахуванням розробленої автором моделі доходів, витрат і фінансових результатів забезпечить раціональну побудову інформаційної системи сільськогосподарських формувань. Подальше дослідження буде спрямоване на розробку кодів доходів, витрат і фінансових результатів за центрами відповідальності.

Список використаних джерел

1. Катренко А.В. Системний аналіз об'єктів та процесів комп'ютеризації: навчальний посібник / А.В. Катренко. – Львів: „Новий світ-2000”. – 424 с.
2. Лямец В.И. Системный анализ / В.И. Лямец, А.Д. Тевящев. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – Харьков: ХНУРЕ, 2004. – 448 с.